

Matus János[✦]

Társadalmi megosztottság és a politikai pártok az Egyesült Államokban

DOI 10.17047/HADTUD.2022.32.3.95

A nemzetközi biztonság problémáinak megértését az orosz–ukrán háború új megvilágításba helyezte. Nyilvánvalóvá vált, hogy egy állam – a nemzetközi rendszerben tanúsított – magatartását a belső politikai, gazdasági és társadalmi folyamatok, továbbá a döntéshozókra gyakorolt hatások erőteljesen befolyásolják. Az is belátható, hogy a fokozódó belső pártküzdelmek összefüggésbe hozhatók a nemzetközi biztonsággal. Ebből fakadóan célszerűnek tartjuk – különösen a nemzetközi stabilitást befolyásoló nagyhatalmak esetében – külpolitikájukra hatást gyakorló belpolitikai folyamatok elemzését. Ez a tanulmány a fenti gondolat jegyében az Egyesült Államok belpolitikai folyamatait teszi vizsgálat tárgyává. Elemzi a két meghatározó politikai párt stratégiájának változásait és azok támogatottságát a közvéleményben. Végül rámutat a dilemmára, amely a két párt belső átalakulása, a generációváltás és a szavazói magatartás bizonytalanságai miatt az Egyesült Államok kül- és biztonságpolitikai magatartásának megítélésében keletkezhet.

KULCSSZAVAK: polgárjogi mozgalom, déli demokraták, fúziós konzervativizmus, déli stratégia, Tea Party

Social Division and Political Parties in the United States

The Russo–Ukrainian war has shed new light on understanding the problems of international security. It has become more obvious by now that a state's behaviour in the international system is heavily influenced by domestic political, economic, and social processes and their impact on decision makers. Understandably, a closer link may be observed between increasing internal political party rivalries and international security. An analysis of domestic processes, especially those of the great powers, which exert the greatest influence on international stability, seems reasonable. In the spirit of this logic, the present study examines the internal political processes of the United States and pinpoints the changes in strategy and public support of the two political parties. Finally, the dilemma is identified in connection with future US foreign and security policies, which can become uncertain due to changing voters' behaviour, generation change, and internal transformation of the two parties.

KEYWORDS: *civil rights movement, southern democrats, fusion conservatism, southern strategy, Tea Party*

✦ Nyugalmazott egyetemi tanár – *retired university professor, janosmatus83@gmail.com; <https://orcid.org/0000-0002-1878-7644>*

Bevezetés

Az amerikai pártrendszer fejlődésének negyedik szakaszában, 1896 és 1932 között továbbra is a polgárháborúból győztesen kikerülő erő, a Republikánus Párt dominált az ország politikai életében. Ebben az időszakban a választók hat republikánus és mindössze egy demokrata elnököt juttattak hatalomba. A törvényhozásban, a több mint három évtized döntő részében szintén republikánus többség volt, kivéve a demokrata Woodrow Wilson elnökségének nyolc évét, amikor a Kongresszus mindkét házában hat éven át a Demokrata Párt került többségbe.

Míg az első világháborút követő évtizedben Európát válság sújtotta, addig az Egyesült Államok gazdasága dinamikusan fejlődött. Az amerikaiak átlagjövedelme egy évtized alatt 30 százalékkal nőtt. A fogyasztás ugrásszerű növekedéséhez hozzájárult új termékek tömeges megjelenése. Egyre több család számára vált elérhetővé az autó, a hűtőszekrény, a mosógép, a porszívó és más új termékek egész sora. A fogyasztást nagymértékben elősegítette a hitelrendszer gyors elterjedése. A hitelre történő tömeges vásárlás és a hitelállomány példátlan felhalmozódása az évtized vége felé a gazdasági szakértők figyelmét a gazdaság stabilitására irányította. Egyes szakvélemények rámutattak a túlköltekezés, a hitelre történő vásárlás, valamint a növekvő jövedelmi és vagyoni különbségek okozta, a felszín alatt sűrűsödő gazdasági és társadalmi problémákra.¹

1929 nyarán számos negatív jelenség bizonyította a gazdaság stabilitásának gyengülését. Ilyenek voltak a növekvő munkanélküliség, az üzletek forgalmának csökkenése, a növekvő számú farmgazdaság csődje a nyugati és a déli államokban. A figyelmeztető jelek ellenére a tőzsdén továbbra is optimista hangulat uralkodott. Az évtized egyik jellemző tüneteként nagyszámú kisbefektető is vásárolt részvényeket a könnyű és gyors meggazdagodás reményében. Sok kiskeresetű ember kölcsönből fedezte a részvényvásárlást. Október 24-én a New York-i tőzsdén kitört a pánik, a részvénytulajdonosok tömegesen kínálták eladásra értékpapírjaikat, az árak zuhanása közepette. A következő egy hét alatt több mint 30 milliárd dollár érték veszett el, amelynek a legnagyobb kárvallottjai a kisbefektetők voltak, akik közül sokan egész vagyonukat elveszítették. A tőzsde összeomlását egy több mint másfél évtizedig tartó depresszió követte. A kettő közötti kapcsolat vita tárgya a gazdasági szakértők között, mint ahogy az is vita tárgya, hogy végül mi jelentette a megoldást a válságból való kilábalásra.²

A pártrendszer fejlődésének ötödik szakasza

Az 1932-es elnökválasztás alkalmával a Demokrata Párt Franklin Delano Rooseveltet, New York állam kormányzóját jelölte Herbert Hoover republikánus elnökkel szemben. Roosevelt nagy fölénnyel nyert, összesen 46 államban sikerült megszereznie a választók támogatását. Az elnökség megszerzése mellett a Demokrata Párt került

1 1920' Politics and Economy.

2 1929 Wall Street Stock Market Crash.

3 The American Presidential Election of 1932.

többségbe a Kongresszus mindkét házában is. A fölényes demokrata győzelemhez Hoover elnök népszerűtlensége is hozzájárult, mivel nem tudta kezelni a válság súlyos gazdasági és társadalmi következményeit.³ Ezzel a demokrata győzelemmel kezdődő 36 éves időszakban mindössze egy republikánus politikus, Dwight Eisenhower foglalhatta el a Fehér Házat nyolc évre. A pártrendszer fejlődésének ebben a közel négy évtizedes szakaszában az elnöki hatalomnál is nagyobb mértékben játszott szerepet a Demokrata Párt a Kongresszus mindkét házában, ahol mindvégig többséget élvezett.⁴

A Demokrata Párt előretörését a világválsággá szélesedett amerikai gazdasági depresszió körülményei között négy évtizeddel korábban már megalapozta egy fontos fejlemény. Döntően a déli államok fehér farmereire és a rabszolgatartó ültetvényes gazdálkodókra támaszkodó pártban lényeges változások kezdődtek. Az átalakulás kezdeményezője egy fiatal Nebraska állambeli demokrata képviselő, William Jennings Bryan volt. Bryan felismerte, hogy a polgárháború utáni dinamikus gazdasági fejlődés új problémák elé állította az Egyesült Államokat, amelyekre azért nem sikerült megoldást találni, mert a republikánusok és a demokraták leragadtak a polgárháborús időszak vitáinál. A jövő kérdései helyett a múlt halott ügyeivel foglalkoztak.⁵ Bryan átvette a farmerek mozgalma kezdeményezésére 1892-ben alakult Populista Párt programjának számos elemét és beépítette a Demokrata Párt 1896-os választási programjába és azzal indult az elnökségért folytatott versengésben. A népszerűsége ellenére vereséget szenvedett a nagytőke támogatását élvező és jelentős propaganda előnyökkel rendelkező republikánus jelölttel, William McKinleyvel szemben.⁶ Bryan nézetei azonban nemcsak a demokratákra hatottak, hanem erjedést indítottak el a Republikánus Pártban is.

Az 1932-es választási kampányban Rooseveltnek a választási programjához sikerült megnyernie a választók széles körének támogatását, így jött létre a *New Deal* koalíció. Hoover elnök politikájából és a Republikánus Pártból kiábrándult szavazók tömegei csatlakoztak az új demokrata szavazóbázishoz, beleértve a déli fehér földbirtokosokat, a kis farmereket, a szakszervezeteket, a faji és vallási kisebbségeket, a bank szektort és az olajipart. Ez a választási koalíció segítette győzelemre a Demokrata Pártot a következő évtizedekben kilenc választásból összesen hét alkalommal.⁷ Az új demokrata szavazó tömb összekovácsolását segítette Roosevelt választási kampányának alelnökjelöltje, John Gardner kiválasztása, aki korábban Texas állam kormányzója volt. Jelentős módon járult hozzá az 1932-es nagyarányú demokrata győzelemhez a korábbi republikánus szavazók egyharmadának átállása a Demokrata Párt táborába.⁸

Roosevelt a *New Deal* program keretében elkötelezte magát az életkörülmények javítására minden amerikai számára. Ígéretet tett a depresszió megszüntetésére és

4 Presidents of the United States.

5 William Jennings Bryan and His Amazing Campaign/ The 1896 Election that Changed America.

6 Farmer's Problems and the Populist Party.

7 The New Deal Coalition – Coalition of Interest Groups and Voting Blocks Supported Democratic Candidates in 1932 Through 1960s.

8 The American Presidential Election of 1932.

a jövőbeni válságok elkerülésére. Válságkezelő programjának három legfontosabb eleme a következő volt: pénzügyi segély a szegény rétegeknek a válság hatásainak enyhítésére; a gazdaság újraindítását szolgáló programok indítása rövidtávon; reformok bevezetése a gazdaság szabályozása céljából a jövőbeni válságok elkerülése érdekében.

A gazdaság működésének helyreállítását célzó és a Kongresszus támogatását bíró törvényjavaslataival Rooseveltt gyakran került összeütközésbe a Legfelső Bírósággal, amely ellenezte a gazdaságba történő kormányzati beavatkozást. Ezt az akadályt úgy küzdötte le, hogy a Kongresszus jóváhagyásával új bírókat nevezett ki a testületbe, amely végül egyetértett a kormányzati szabályozás jogosságával. A *New Deal* programok keretében a Kongresszus fontos törvényeket szavazott meg a munkaadók és munkavállalók kapcsolatainak szabályozása területén. Az 1935-ben elfogadott *Társadalombiztosítási törvény* az Egyesült Államok történetében első alkalommal rendelkezett a nyugdíjakról, a munkanélküli segélyről és az általános egészségügyi biztosításról. Az ország addigi történelme során az állampolgárok nem érzékelték a kormány ilyen mértékű jelenlétét és támogatását magánéletükben. Roosevelt a *New Deal* programokkal gyakorlatilag elvetette a Demokrata Párt eredeti felfogását a korlátozott föderális kormányról és az államok kormányainak elsődleges szerepéről. Az állampolgárok számára érzékelhetővé tette, hogy válság esetén a korábbiaknál jobban számíthatnak a szövetségi kormány támogatására.

A Demokrata Pártnak ezzel a fordulattal sikerült átalakítani, egyben lényegesen megnövelni a szavazóbázisát. Nagy számban csatlakoztak a demokrata szavazótáborhoz középosztálybeli progresszív demokraták, akik korábban a Republikánus Párt jelöltjeire szavaztak a polgárháborút követő évtizedekben. Hasonlóképpen sikerült a demokratáknak megnyerni az afroamerikai szavazók többségét, akik a következő évtizedekben megbízható szavazóbázisként támogatták a párt jelöltjeit.⁹

A Republikánus Pártban a demokratákkal ellentétes változásokat hajtottak végre. A polgárháború utáni évtizedekben a republikánus kormányzatok fontosnak tekintették az erős föderális kormányzatot a társadalmi igazságosság és a szociális biztonság elősegítése érdekében. Ez a politikai gyakorlat érvényesült határozottan a két progresszív republikánus elnök, Teddy Roosevelt és Taft esetében. A századfordulót követő évtizedekben a Republikánus Párt vezetői a demokratákkal ellentétes módon változtattak a párt kormányzással kapcsolatos alapelvein. A *New Deal* időszakában ez abban nyilvánult meg, hogy erőteljesen ellenezték a szociális és jóléti programokat. Ettől az időtől kezdve a republikánusok, legalábbis retorikai szinten a korlátozott föderális kormányt tartják ideális megoldásnak. A *small government* vagy *big government*¹⁰ kérdése azóta is az egyik központi eleme az amerikai politikai diskurzusnak.¹¹

Roosevelt elnökségének tizenkét éve alatt az erős szövetségi kormányt hatóságos és meggyőző érvekkel támasztották alá, amit mind a belpolitikai, mind a nemzetközi helyzet igazolt. A gazdasági depresszió miatt elkerülhetetlenek voltak a társadalmi stabilitás fenntartását szolgáló szociálpolitikai és jóléti intézkedések. A gazdaságba

9 The New Deal: Crash Course US. History, 34.

10 Kis vagy nagy kormányzat.

11 Why did the Democratic and Republican Parties Switch Platforms.

történő szövetségi kormányzati beavatkozást a gazdasági válság mellett az Egyesült Államok második világháborúba történt belépése is indokolta. A háborús termelésre való átállás, a hadsereg megszervezése és a közszolgáltatások működtetése megerősítette a *New Deal* programok mellett felsorakoztatott demokrata érveket. A gazdasági mobilizációnak voltak fontos társadalompolitikai és demográfiai hatásai is. A hadiipari termelés fellendülése új munkahelyeket teremtett főleg északon és nyugaton, amelynek vonzó hatása afroamerikaiak százezreit készítette vándorlásra a déli államokból a munkát kínáló államokba. Ez a demográfiai mozgás jelentős változásokat okozott a fehér és fekete lakosság összetételében az érintett államokban, amely feszültséget és konfliktusokat generált a két csoport között. A második világháború alatt afroamerikai nők és férfiak tízezrei szolgáltak a hadseregben szegregált egységekbe szervezve. Mindezek az új fejlemények hozzájárultak a fekete polgárjogi mozgalom kibontakozásához. Összességében megállapítható, hogy számos tényező közrejátszott abban, hogy a háború alatt jelentősen megerősödött a szövetségi kormány szabályozó és ellenőrző szerepe a társadalomban és a gazdaságban.¹²

Az első világháborúhoz hasonlóan a második esetén is egy demokrata adminisztrációnak kellett dönteni, hogy a Washington és Monroe elnökök által kinyilvánított semlegességi doktrínát követi az ország, vagy csatlakozik az agresszor állam ellen harcoló szövetséghez. Wilson elnöknek két és fél évre volt szüksége ahhoz, hogy javaslatot tegyen a Kongresszusnak a háborúba történő belépésre az Antant oldalán. A Roosevelt-adminisztráció már két évvel a háború kitörése előtt, gyakorlatilag a müncheni egyezmény után döntött a Németország elleni hadba lépésről egy háború esetén. Az amerikai és a brit szárazföldi erők és a haditengerészet képviselői már 1940-ben megkezdték az egyeztetéseket a közös stratégia kialakításáról. A Pearl Harbor elleni japán támadás után pedig létrehozták a brit–amerikai egyesített vezérkart.¹³

Roosevelt elnök és a Demokrata Párt társadalmi támogatottságát jelzi, hogy az 1932-es választás után még további három alkalommal, 1936-ban, 1940-ben és 1944-ben nyerte meg az elnökválasztást. Elnöksége tizenkét éve alatt mindvégig demokrata többség volt a Kongresszus mindkét házában.¹⁴

Roosevelt elnökségét az utókor ellentmondásosan értékelte. Pozitívumai között szerepel, hogy jól menedzselte az addigi legsúlyosabb gazdasági válságot és szociális intézkedéseivel segítette a legnehezebb helyzetbe került amerikaiakat. Válságkezelési megoldásaival visszaállította az állampolgárok bizalmát a kormányban. Erőfeszítései nyomán, mindenekelőtt a Hitler-ellenes koalícióhoz való csatlakozással az amerikaiak felismerték nemzetközi felelősségüket. A negatív megítélés szerint a negyedik elnökségi terminus vállalásával megsértette az íratlan alkotmányos szabályokat és felidézte a korlátlan hatalom veszélyét. A *New Deal* programokkal felelőtlen költsékezésbe kényszerítette a költségvetést, amely végül is nem bizonyult hatékonynak a depresszió megszüntetésében. A külpolitikában nem tett meg mindent Hitler megállítására és nem készítette fel megfelelően az Egyesült Államokat a háborúra.

12 World War Two, Part 2, The Home Front: Crash Course US History, 36.

13 Matloff 1986, 680–682.

14 The Election of 1932 Explained.; The Election of 1936 Explained.; The Election of 1940 Explained.

Negatív visszhangot váltott ki a több mint százezer japán származású amerikai állampolgár deportálása is Japán Pearl Harbor elleni támadása után.¹⁵

Roosevelt elnököt 1945. április 12-én bekövetkezett halála után Harry Truman követte, aki az 1944-es választás alkalmával nyerte el az alelnöki pozíciót. Előtte tíz éven át a szövetségi Szenátus Missouri államban megválasztott tagja volt. Truman elnökségének első drámai intézkedései közül kiemelkedik az atombomba alkalmazása a háború utolsó napjaiban Japán ellen. Elnöksége idején kezdődött a hidegháború, amelynek amerikai részről első jele a *Truman Doktrína* és a feltartóztatás politikájának meghirdetése volt. A Truman-adminisztrációnak számos súlyos nemzetközi válsághelyzetet kellett kezelni, mint az 1948. évi berlini válság és a koreai háború. A nemzetközi ügyekben jelentős fordulatot hajtott végre, béke idején is szerepet vállalt a béke, biztonság és stabilitás fenntartásában. Ennek eklatáns példája a Riói Egyezmény. A *Marshall Terv* 16 európai országnak nyújtott gazdasági támogatást a háborús károk felszámolásához és a gazdaság beindításához. Az 1949-ben megalakult NATO újszerűsége abban rejlik, hogy a csatlakozó államok béke idejére vállaltak védelmi együttműködésre.

A háború utáni években Truman elnök számára a belpolitikában a polgárjogi mozgalom megerősödése és növekvő aktivitása jelentette az egyik fő kihívást. Truman kész volt lépéseket tenni a mozgalom követeléseinek kielégítésére. 1948 júliusában elnöki rendelettel megszüntette a faji szegregációt a fegyveres erőknél. A Demokrata Párt mérsékelt csoportjai támogatták az elnök liberális reform törekvéseit és erőfeszítéseit a faji szegregáció teljes felszámolására.

Truman elnököt és mérsékelt támogatóit két oldalról is bírálták a párton belül. Egyik oldalról a Henry Wallace vezette csoport elégtelennek tartotta a kormány polgári jogok helyreállítását célzó intézkedéseit. Wallace, aki az alelnöki pozíciót töltötte be Roosevelt kormányában 1941 és 1944 között, Truman kormányában kereskedelmi miniszterként szolgált. Truman röviddel az elnökség átvétele után vitába keveredett Wallace-szal, aki a Szovjetunióval való kapcsolatok javítására próbálta rábeszélni az elnököt. Wallace-t ekkor már számos bíráló érte baloldali kapcsolatai miatt, elhangzott az a vád is ellene, hogy titkos kommunista. A kialakult helyzetben Truman elnök leváltotta, ezt követően Wallace kilépett a Demokrata Pártból és megalapította a Progresszív Pártot, amelyet nem tekintett Teddy Roosevelttel azonos nevű pártja folytatásának.

A másik oldalról a Demokrata Párt déli államokban működő csoportjai azért bíralták az elnököt, mert nem értettek egyet a faji szegregáció megszüntetésére tett lépéseivel. A köznyelvben *Dixiecrats*nek nevezett déli demokrata csoport kivált a Demokrata Pártból és Demokrata Párt az Államok Jogaiért (*The States' Rights Democratic Party*) néven új pártot alapított. Így az 1948. évi elnökválasztás előtt felbomlott a Demokrata Párt egysége és bizonytalanná vált az elnökjelölt személye is. Felmerült Eisenhower tábornok, háborús hős jelölése, ő azonban elhárította a demokraták javaslatát. A párt mérsékelt többsége végül Truman elnök mellett döntött. Saját jelöltet indított a választáson a két új párt is, amelyek gyengítették a hivatalban lévő elnök választási esélyeit.¹⁶

15 FDR's Presidency: Pros and Cons.

16 The 1948 Election Explained.

Truman elnök újraválasztását pártjának megosztottságánál is jobban veszélyeztette a Republikánus Párt népszerű jelöltje, New York állam kormányzója, Thomas Dewey. A közvélemény-kutatások republikánus győzelmet jeleztek és a sajtó is Dewey győzelmét tartotta valószínűbbnek. Truman elnök országjáró körútja során a roosevelti politika folytatását ígérte a választóknak. Szenvedélyes beszédeiben nagy figyelmet fordított a szegényebb választói rétegek problémáira. Stílusa éles ellentétben állt Dewey mérsékelt hűvös tartózkodóbb habitusával. Az 1948. évi választási eredmények nagy meglepetést hoztak, Truman elnök az előrejelzések ellenére győzött és a Demokrata Párt visszaszerezte a többséget a Kongresszus mindkét házában. A két szakadár párt elnökjelöltjei jelentéktelen számú szavazattal nem tudtak beleszólni a versengésbe.¹⁷ A választás után rövid idővel a Dixiecrat Pártot feloszlatták, követői egy része visszatért a Demokrata Pártba, más része évek múltán a Republikánus Párthoz csatlakozott. A Progresszív Párt fokozatosan veszített támogatottságából, egyes államokban még sikereket tudott elérni a választásokon, szövetségi szinten azonban teljesen elveszítette befolyását és az 1960-as években végleg megszűnt.

Az 1948-as választásig jól működött a *New Deal* választási koalíció. Ez utóbbi alkalommal azonban megkezdődött egy fokozatos átrendeződési folyamat a két párt szavazótáborában. A Demokrata Párt szavazótáborához csatlakoztak az északi államok azon republikánus szavazói, akik már korábban is szimpatizáltak a progresszív eszmékkel. Ez a szavazóréteg a demokrata platformban az új munkahelyek teremtésére és a munkahelyi biztonság növelésére irányuló kormányzati szabályozást találta vonzóknak. A Dixiecrat Párthoz, majd később a Republikánus Párt szavazótáborához csatlakoztak a déli államok azon fehér szavazói, akik korábban a Demokrata Pártot támogatták, de később szembe fordultak a párt vezetésével a polgári szabadságjogok afroamerikaiakra történő kiterjesztése miatt. Ettől kezdve a faji kérdés és a szövetségi kormány szerepe a polgári szabadságjogok védelmében folyamatosan a belpolitikai viták tárgya volt.¹⁸

A Demokrata Párt látszólag tartós térnyerése ellenére az 1952-es választást Dwight Eisenhower tábornok, a Republikánus Párt jelöltje nyerte, aki háborús hősként nagy népszerűségnek örvendett. Jelölését a párt mérsékelt szárnya támogatta, amely hajlandó volt folytatni a *New Deal* számos gazdasági és társadalompolitikai kezdeményezését és a külpolitikában is egyetértett Truman elnök kommunizmus feltartóztatására irányuló erőfeszítéseivel. Ezen a választáson egy erőteljes visszarendeződés történt a két párt szavazótáborában, amely a republikánusoknak kedvezett. Korábban a *New Deal* választási koalícióhoz csatlakozott volt republikánus északkeleti és nyugati szavazók most ismét a Republikánus pártra szavaztak. Ugyanakkor a déli államokban is csökkent a Demokrata Párt támogatottsága. Az 1952-es választás során az elnökség mellett a Republikánus Párt a többséget is megszerezte a Kongresszus mindkét házában. A demokraták esélyeit gyengítették az elhúzódó koreai háború és a Truman-adminisztráció korrupciós ügyei.¹⁹

17 Harry Truman elnök a Populares szavazatok 49,6 százalékával 303 elektori szavazatot szerzett, Thomas Dewey republikánus jelölt 45,1 százalék populáris szavazattal 189 elektori szavazatot ért el. Henry Wallace a Progresszív Párt és Strom Thurmond a Dixiecrat párt jelöltjei egyenként a populáris szavazatok 2,4 százalékát tudták megszerezni. (American Presidential Election of 1948.)

18 The New Deal Realignment; Political Realignment for Dummies.

19 The 1952 Election Explained; The American Presidential Election of 1952.

A választói hangulat ingatagságát jelzi, hogy az 1954-es időközi választásokon a demokraták visszanyerték a többséget a törvényhozásban és azt megőrizték 1980-ig, Ronald Reagan elnökké választásáig. Eisenhower elnöksége második terminusában a megosztott kormányzás nehézségeivel kellett szembe néznie. Ez nem volt egyszerű feladat számára, mivel a katonai pályán szerzett tapasztalatai nem voltak elég hatékonyak ahhoz, hogy az éles pártpolitikai küzdelmekben sikeresen támogassa a republikánus képviselő és szenátor jelöltek a kampány során.²⁰

Az ideológiai megosztottság felerősödése

Az Egyesült Államok Alkotmánya és a függetlenség kivívása után kialakult politikai rendszere a klasszikus liberalizmus alapelveire épült. Ilyen fontos alapelvek voltak a kormány korlátozott szerepvállalása a gazdaság és a társadalom ügyeiben, a jog uralma, az egyéni szabadságjogok tisztelete, a tolerancia, a jogegyenlőség, szkepticizmus a hatalom gyakorlóival szemben és a polgárok önkéntes szerveződéseinek szabadsága.²¹ Ezek a klasszikus liberális alapelvek a későbbiek során megjelentek más ideológiai irányzatokban is mint a konzervativizmus és a libertarianizmus. A modern liberalizmus a 19. században a kapitalizmus fejlődési sajátosságait felismerve változtatott az állam korlátozott szerepvállalására vonatkozó nézetein, az egyén és a társadalom érdekében szükségesnek ítélte az állam gazdasági folyamatokat szabályozó szerepét. A *New Deal* gazdaságpolitikai koncepciója erre a modern liberális felismerésre épült, amelyet közgazdasági elmélet oldaláról John Maynard Keynes támasztott alá. A modern liberalizmust az Egyesült Államokban ettől az időtől a Demokrata Párt domináns szárnyával hozzák összefüggésbe.²²

A Republikánus Párt egy kisebbségben lévő konzervatív szárnya kezdettől fogva bírálta a *New Deal* politikát és a szövetségi kormány gazdaságot szabályozó szerepét. A gazdaság működésének hatékonysága szempontjából továbbra is az állami beavatkozástól való tartózkodást és az egyén cselekvési szabadságát támogatta. Maddox és Lili amerikai politikatudósok szerint: „A konzervatívok általában a gazdasági egyenlőtlenséget az emberi képességekben és energiákban meglévő különbségek következményének tartják. Ennek a természetes egyenlőtlenségnek a megakadályozására tett kísérletek a kezdeményezőkéesség és kiválóság elvesztéséhez vezetnek. Ezért a konzervatívok szükségesnek tartják a kormány irányító szerepét és az emberi magatartás korlátozását az egyéni erkölcs szférájában, de ellenzik a kormány felhasználását az emberi magatartás korlátozására a gazdaság szférájában.”²³

Az 1950-es években a jobboldali amerikai értelmiségiek egy csoportja célul tűzte ki a konzervatív ideológia megújítását. Abból indultak ki, hogy a modern liberalizmushoz

20 Neustadt 1980.; Az Egyesült Államok elnökének gyakran kell támaszkodni meggyőző képességeire kezdeményezései támogatásához, különösen azokban az esetekben, amikor a Kongresszus egyik vagy mindkét házában a másik párt képviselői vannak többségben. Ez utóbbi esetben beszélünk megosztott kormányzásról.

21 Classical Liberalism Explained: What it is, What it Means?

22 Maddox, Lili 1984, 13–15.

23 Maddox, Lili 1984, 17.

képest a konzervativizmus lemaradt az intellektuális fejlődés terén. A csoport vezető alakja William Buckley volt, aki sikeres újságíróként és televíziós személyiségként nagy népszerűsége tett szert az Egyesült Államokban. 1955-ben *National Review* címmel folyóiratot alapított. Azt a feladatot tűzte maga elé, hogy közös nevezőre hozza a libertariánus ideológia szabadság eszméjét a hagyományos konzervativizmus rendre, erkölcsökre, tekintélyelvre és tradíciókra koncentráló felfogásával. Az így kialakított, fúziós konzervativizmusnak elnevezett ideológiai alapról indítottak támadásokat a Demokrata Párt ellen.²⁴ A koncepciót számos bíráló érte olyan megfontolás alapján, hogy lényegében összeegyeztethetetlen alapelveket kíván harmonizálni. George Carey politikatudós szerint a libertariánusok és tradicionalisták közötti szövetség azért jött létre, mert mindkettő, bár különböző megfontolásból, élesen ellenezte a jóléti állam által előtérbe állított etatizmust, amelyet a *New Deal* hozott magával.²⁵

Buckley a konzervatív ideológia modernizálása mellett célul tűzte ki az egész országra kiterjedő mozgalom létrehozását. Az 1964. évi elnökválasztáson mozgalmának nagy szerepe volt abban, hogy a Republikánus Párt Barry Goldwater arizonai szenátort választotta elnökjelöltnek, akinek a nézetei közel álltak Buckley mozgalomának nézeteihez. A választást azonban Lyndon B. Johnson a Demokrata Párt jelöltje nyerte és a demokraták a Kongresszus mindkét házában is többséget szereztek. A választási vereség után a mérsékelt szárny visszavette a Republikánus Párt vezetését, azonban a Buckley kezdeményezte konzervatív mozgalom hatása fokozatosan új irányba terelte a párton belüli vitákat, amelyek hatása az egész társadalomra kiterjedt. A közéleti viták fókuszsa a gazdasági kérdésekről fokozatosan tevődött át szociális és morális kérdésekre.²⁶

William Buckley *Up from Liberalism* című könyvében hangsúlyozta, hogy a konzervatívok véleménye szerint a liberálisok túlzott államközpontú felfogása a gyakorlatban még annál is nagyobb gazdasági és társadalmi problémákat okoz, mint amilyen nagyok a megoldandó problémák. Nem tekinti a konzervatívok feladatának, hogy konkrét akcióttervet dolgozzanak ki, pusztán az alapelveket kell meghatározniuk, amelyek formálják a programokat. A fő konzervatív célokat a következőkben foglalta össze: „Fenntartani és ahol lehetséges erősíteni az egyén szabadságát a tulajdonszerzésre és annak szabad felhasználására. A munkanélküliség kezeléséhez meg kell szüntetni a szakszervezeti monopóliumot, a termelés visszafogását és a munkaerőpiac rugalmatlanságát, és ahol a munkanélküliség tartós, ott helyileg foglalkozzanak vele. A politikai és humanitárius felelősséget a lehető legalacsonyabb politikai egységekre kell helyezni.”²⁷

A konzervatív mozgalom intellektuális offenzívája ellenére az 1960-as évtized alkalmat adott a Demokrata Pártnak a *New Deal* elveire épülő politika folytatására. Az évtized demokrata dominanciája John F. Kennedy megválasztásával kezdődött 1960-ban. Kennedy volt az addigi legfiatalabb és az első katolikus vallású elnök az

24 Rise of the Conservative Movement from Buckley to Goldwater.

25 Carey 1984, 7.

26 Rise of the Conservative Movement from Buckley to Goldwater.

27 Buckley 1984, 228.

Egyesült Államok történetében. Politikai programja a *New Frontier (Új határ)* nevet viselte, amellyel jelezni kívánta, hogy a tudomány új vívmányaira alapozva, az új generációra építve tesz erőfeszítéseket az ország sikeressé tétele érdekében. Ennek jegyében hirdette meg az úrkutatási program céljaként a holdra szállást az évtized végére. Számos elképzelést hirdetett meg a faji szegregáció megszüntetésére, a polgári jogegyenlőség biztosítására és a szociális körülmények javítására. Törekvései éles ellenállást váltottak ki a Republikánus Párt soraiban és a Demokrata Párt déli államokban lévő szervezeteiben. Röviddel a *Civil Rights Act (Polgárjogi törvény)* elfogadására tett javaslatát követően, 1963. november 22-én Kennedy merénylet áldozata lett.²⁸

Az elnöki funkciót Lyndon Johnson addigi alelnök vette át. Johnson Texas állam képviselőjeként, majd szenátoraként több évtizedig szolgált a szövetségi törvényhozásban. Déli demokrataként a *New Deal* követője volt és elnökként elkötelezte magát Franklin Delano Roosevelttel politikájának folytatására. Kennedy elnök kezdeményezései kiindulópontként szolgáltak a számára. 1964-ben javaslatára a Kongresszus elfogadta a *Polgárjogi törvényt*, 1965-ben a *Szavazati jogot szabályozó törvényt*, amelyeket a szociális biztonságot erősítő számos törvény és elnöki rendelet követett. Johnson elnök a *Great Society (Nagyszerű társadalom)* nevet adta politikai programjának. Fő célja a szegénység megszüntetése és a szociális igazságosság erősítése volt, amely a szövetségi költségvetést rendkívüli mértékben megterhelte. Elnöksége alatt bevezetett MEDICARE-program az idős állampolgároknak kívánt anyagi biztonságot teremteni. A MEDICAID-program a szegényebb rétegek anyagi helyzetét javította. A szociális intézkedéseket a társadalom pozitívan fogadta. Ugyanakkor elnöksége utolsó évére a bírálatok is megerősödtek egyrészt a költségvetési hiány növekedése, másrészt a vietnami háború kiszélesedése miatt. A háborúellenes mozgalmak hozzájárultak Johnson elnök népszerűségének drámai csökkenéséhez, ezért úgy döntött, hogy nem indul az 1968-as elnökválasztáson.²⁹

A republikánus stratégia átalakulása. A déli stratégia és a Tea Party

Az 1968-as választás előtt öt déli államban a Demokrata Pártból kiszakadt csoportokból egy új párt alakult American Independent Party (Amerikai Független Párt) néven. A párt megalapítását Alabama állam kormányzója, George Wallace kezdeményezte, aki a párt jelöltjeként indult az elnökségért folyó küzdelemben. A választást jelentős többséggel Richard Nixon republikánus elnökjelölt nyerte. Nixon a jog és rend képviselőjeként a csendes többség jelöltjeként jellemezte magát. Az 1972-es választást Nixon még nagyobb fölényrel nyerte, demokrata ellenfele egyetlen államban tudta csak megszerezni a szavazatok többségét. Fontos külpolitikai ígérete volt a vietnami háború befejezése és Amerika méltósággal történő kivonulása Vietnamból. Az előkészületeket külügyminisztere Henry Kissinger közreműködésével megtette, azonban a *Watergate-botrány* miatt 1974 nyarán lemondásra kényszerült, így a csapatkivonás befejezése utódjára, Gerald Fordra maradt.³⁰

28 JFK's New Frontier and LBJ's Great Society.

29 The Great Society Explained: US History Review.

30 Why did the American Political Parties Switch?

Az 1976-os választás rendkívüli volt, több szempontból is. Az Egyesült Államok a függetlenség 200. évfordulóját ünnepelte. A Watergate-botrány miatt a választópolgárok bizalma a kormány és a Republikánus Párt iránt mélypontra zuhant. A Demokrata Párt a belső megosztottság miatt bizonytalan volt abban, hogy kit jelöljön a 14 önjelölt politikusa közül. Végül a párt konvenciója egy kevésbé ismert politikus, Georgia állam volt kormányzóját, Jimmy Cartert választotta elnökjelöltnek. Carter számára előny volt déli származása, így számíthatott a déli államok demokratáinak szavazataira. A Republikánus Párt elnökjelöltjének, Fordnak az esélyeit a Watergate-botrány mellett az is rontotta, hogy Nixon egy korábbi alelnöke, Spiro Agnew korrupciós botrány miatt kénytelen volt távozni hivatalából. A bonyolult belpolitikai helyzet Jimmy Carter választási sikerét hozta.³¹

Carter elnökségét ellentmondásosan ítéli meg az utókor. Külpolitikai sikerként könyvelhette el az 1978. szeptemberi Camp David-i megállapodást Izrael és Egyiptom között, amely a közvetítésével jött létre. 1980 áprilisában azonban látványos kudarcot vallott az iráni forradalmi gárdisták által Teheránban fogságba ejtett amerikai diplomaták kiszabadítására szervezett katonai akciója. A belpolitikában számos előremutató kezdeményezése volt, mint például a klímaváltozás hatásai vizsgálatának napirendre tűzése. A Demokrata Párton belül viszont komoly bírálatok érték, mert bírálói szerint nem tett meg mindent a párt egységének megteremtése érdekében. A döntő szerepet abban, hogy 1980-ban nem sikerült az újraválasztása, minden bizonnyal a Republikánus Párt stratégiai újítása játszotta, amely a déli stratégia néven vált ismertté.³²

Az 1960-as évektől a republikánus stratégiák kezdtek felismerni, hogy a demokraták polgárjogi kezdeményezései kiváltják a déli fehér szavazók rosszsallását, ez lehetőséget teremtett a Republikánus Párt számára szavazóbázisának kiszélesítésére. Ronald Reagan döntő fölénye az 1980-as és 1984-es választás során megerősítette azt a feltételezést, hogy változóban van a déli államok szavazói magatartása. Valójában azonban nem a szavazók politikai nézetei változtak, hanem reagáltak a pártok stratégiájában bekövetkezett változásokra. Lee Atwater a Republikánus Párt stratégiai tanácsadója, majd a Republikánus Nemzeti Bizottság elnöke azt javasolta, hogy a párt kommunikációjában használjon absztrakt, főleg közgazdasági fogalmakat, amelyeknek nincs rasszista tartalma, de a déli fehéreknek jobban kedveznek, mint a feketéknek, ezzel növelhetik a párt szavazótáborát. Javaslatára nyomán kapott nagyobb hangsúlyt a republikánus kampányokban az államok jogainak tiszteletben tartása és a szövetségi kormány hatáskörének korlátozása, az adócsökkentés, a takarékos költségvetés, a szociális programok kiadásainak csökkentése és az integrált iskolai oktatás kiszélesítése elleni fellépés. Az 1980 utáni választási térképek egyértelműen jelzik, hogy a déli államokban a Republikánus Pártra szavazók aránya megnőtt. Jelenleg is vita van arról, hogy a Republikánus Pártnak volt-e déli stratégiája. Republikánusok cáfolják egy ilyen stratégia alkalmazását. Lee Atwater nyilatkozatai azonban egyértelműen bizonyítják, hogy létezett ilyen republikánus stratégia a déli szavazóbázis növelése céljából.³³

31 The American Presidential Election of 1976.

32 Why Jimmy Carter may be the most misunderstood president in American history.

33 Why I Left the Republican Party / The Southern Strategy.

Az 1980 és 2020 közötti negyven évben négy republikánus elnök összesen 24 évig volt hivatalban, ugyanezen időszakban a választók két demokrata elnököt juttattak hatalomra összesen 16 évre. A Képviselőházban mind a republikánusoknak, mind a demokratáknak 20-20 évig sikerült többséget szerezni. A Szenátus esetében a republikánusok 22 évig, a demokraták 18 évig voltak többségi helyzetben. Az összesített mutató szerint mind a végrehajtó hatalomban, mind a törvényhozásban a Republikánus Párt enyhe fölényben volt az utolsó negyven évben.³⁴

George W. Bush elnöksége idején, különösen a második terminusban megjelent egy új, alulról indult társadalmi kezdeményezés, amely azt hangoztatta, hogy az ország rossz irányban halad, és ezért mindkét párt felelős. A mozgalomhoz konzervatívok, libertariánusok és liberálisok egyaránt csatlakoztak. Thomas Piketty francia közgazdász számításai szerint a 2000-es évekre az Egyesült Államok egy éves nemzeti jövedelmének 45–50 százaléka a lakosság leggazdagabb tíz százalékának jutott. Az 1977 és 2010 közötti időszakban a nemzeti jövedelem növekményének 75 százaléka a lakosság leggazdagabb tíz százalékát gazdagította tovább. Ugyanezen időszak alatt a közepes és alacsony jövedelmek minimálisan növekedtek vagy stagnáltak. Erre az időszakra az országban a vagyoni és jövedelmi egyenlőtlenségek a történelemben soha nem tapasztalt nagyságrendet értek el.³⁵ Noam Chomsky szerint a mozgalom a jövedelmi különbségek drasztikus növekedésétől leginkább szenvedő, tisztességesen dolgozó kisemberek panaszaira próbál választ adni. A tömegtájékoztatásból folyamatosan áradó őrült ötleteknek köszönhetően, a válaszok a szélsőséges irányokba terelődtek.³⁶

A mozgalom – amelyhez számos különböző nézeteket valló szervezet csatlakozott – 2008 októberében aktivizálódott azt követően, hogy a törvényhozás a Bush-adminisztráció javaslatára pénzügyi mentőcsomagot fogadott el a pénzügyi válság miatt csődhelyzetbe került bankok, autógyárak és más vállalkozások megmentésére. A történelmi analógiát (Bostoni teadélután) felhasználva a mozgalom a Tea Party nevet kezdte használni. Az alapvetően konzervatív jellege miatt a Tea Party a Republikánus Párt köreiben talált szimpátiára, főleg azok körében, akik úgy vélték, hogy a hagyományos mérsékelt konzervatívok, a pártvezetés (*establishment*) nem enged számukra bebeszólást a párt ügyeibe. A mérsékelt konzervatív republikánusok szélsőjobboldalnak minősítették a Tea Party mozgalmat, amely feszültséget okozott a párton belül. Ez a feszültség fokozódott a 2008. évi választást követően, amikor a mérsékelt republikánus jelölt John McCain veszített a demokrata Barack Obamával szemben.

A Tea Party befolyása a következő években folyamatosan nőtt mind a Republikánus Párt soraiban, mind a párt szavazóbázisában. 2015-ben a Képviselőházban 30 republikánus képviselő megalakította az úgynevezett Szabadság Frakciót (*Freedom Caucus*) és a párt többségi pozícióját felhasználva igyekezett akadályokat gördíteni az Obama-adminisztráció törvényjavaslatainak elfogadása elé.³⁷ A mozgalomnak döntő

34 US Presidents and Congress.

35 Piketty 2015, 313–317.

36 Noam Chomsky on Tea Party Movement.

37 How the Tea Party is Splitting the GOP.

szerpe volt abban, hogy 2016 nyarán a Republikánus Nemzeti Konvenció Donald Trumpot jelölte elnöknek, aki megnyerte a választást. Trump kiváló érzéssel felismerte milyen beszédstílussal tud jelentős tömegtámogatást szerezni és könnyedén háttérbe szorította a mérsékelt konzervatív ellenfeleit.

Donald Trump a tömeggyűléseken használt sajátos konfrontatív stílusával hozzájárult a politikai ellenfelek közötti ellenségesség növeléséhez, ez hatással volt a szavazókra is. A politikai ellenfelek közötti ellenérzések jelei azonban már évtizedekkel korábban megjelentek és fokozatosan növekedtek. A *Pew Research*³⁸ egy 1960-ban készített felmérése szerint a megkérdezett republikánusok öt százaléka, valamint a demokraták négy százaléka nem szeretne volna, ha gyermeke a másik pártra szavazó emberrel házasodna. A 2010-ben készült felmérés³⁹ szerint a republikánusok fele, a demokraták több mint egyharmada adta ugyanezt a választ. 2018-ban a republikánusok 45 százaléka, a demokraták 41 százaléka vélekedett úgy, hogy a mások párt politikája veszélyezteti az ország jólétét. 1994 és 2014 között 49 százalékról 39 százalékra csökkent azon republikánus és demokrata szavazók aránya, akik az alapvető nézeteltéréseik ellenére hajlandók valamilyen kérdésben közös álláspontot elfogadni. Ezzel párhuzamosan megnövekedett azon választópolgárok aránya, akik semmilyen kérdésben sem hajlandók egyetérteni a másik pártra szavazó társaikkal.⁴⁰

Következtetés

A politikai pártok közötti növekvő ellentétek, a Republikánus Párt viharos belső átalakulása, a Demokrata Párton belüli vita a mérsékelt közép és a radikális reformerek között és ezek hatására a közvélemény tartósnak tűnő és folyamatosan erősödő megosztottsága jogosan vet fel kérdéseket az Egyesült Államok kül- és biztonságpolitikájának jövőbeni alakulásával kapcsolatban. A történelmi tapasztalatok szerint a mérsékelt konzervatív politikusok befolyása alatt a Republikánus Párt prioritásként kezelte a nemzetbiztonságot, az erős védelmi képességeket és a kollektív védelmet a katonai szövetség keretében.⁴¹ John Bolton szerint Trump elnöksége idején nem kezelték prioritásként a NATO-szövetség ügyeinek menedzselését. Amennyiben a Tea Party mozgalom befolyása alatt álló republikánus elnököt választ az Egyesült Államok 2024-ben, a védelem területén a nemzetközi együttműködés előre nem látható irányba változhat, mivel a nacionalizmus és izolacionizmus jelei tapasztalhatók a Tea Party mozgalom hatására a Republikánus Pártban.⁴² A Demokrata Pártban elkerülhetetlen a generációváltás. Kérdés, hogy ez a váltás a radikális reformokat sürgető, jelenleg kisebbségben lévő irányzat megerősödésével jár, vagy a mérsékelt erők dominanciája változatlan marad. Kérdéses az is, hogy a külpolitikában változatlanul napirenden marad-e a demokrácia exportjának elősegítése.

38 1960-census.

39 Fry, Passel, Cohn 2021.

40 Is America More Divided Than Ever?; How Political Opponents Became Enemies in the US?

41 Kirkpatrick, 1993.

42 Ambassador John Bolton / The Future of Conservative Foreign Policy.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- 1920s *Politics and Economy*, 2020. 11. 01.
https://www.youtube.com/watch?v=cs_-r6KNjfU&ab_channel=ZachBaer
 (Letöltés ideje: 2022. 09. 07.)
 (Korábbi már nem elérhető: https://www.youtube.com/watch?v=CS_-r6KIVjtU
 [Letöltés ideje: 2022. 04. 13.]
- 1929 *Wall Street Stock Market Crash*, 2008. 06. 20. <https://www.youtube.com/watch?v=RjPLMvgUXe8>
 (Letöltés ideje: 2022. 04. 13.)
- Ambassador John Bolton / The Future of Conservative Foreign Policy*, 2022. 05. 05.
https://www.youtube.com/watch?v=_EXk1zr0H_4&ab_channel=TheVandenbergCoalition
 (Letöltés ideje: 2022. 09. 07.)
 (Korábbi, már nem elérhető: https://www.youtube.com/watch?v=_EXk1zr0H4
 [Letöltés ideje: 2022. 03. 01.]
- American Presidential Election of 1948*, 2016. 09. 02. <https://www.youtube.com/watch?v=xtDIhRjs2Is>
 (Letöltés ideje: 2022. 05. 07.)
- Buckley, William F. 1984. *Up from Liberalism*. New York, Stein and Day/ Publishers.
- Carey, George W. 1984. Conservatism Versus Libertarianism. An Introduction.
 In Carey, George W. (szerk.): *Freedom and Virtue. The Conservative/Libertarian Debate*.
 Lanham: University Press of America.
- Classical Liberalism Explained: What it is, What it Means*, 2011. 02. 11.
https://www.youtube.com/watch?v=iU-8Uz_nMaQ (Letöltés ideje: 2022. 05. 12.)
- Farmer's Problems and the Populist Party*, 2018. 09. 19.
https://www.youtube.com/watch?v=NKy-0NL5FRo&ab_channel=WeaveRushHistory
 (Letöltés ideje: 2022. 04. 21.)
- FDR's Presidency: Pros and Cons. *SonOfHistory*, (s. d.)
<https://sonofhistory.com/2019/06/30/fdrs-presidency-pros-and-cons/> (Letöltés ideje: 2022. 05. 06.)
- Fry, Richard, Passel, Jeffrey S., Cohn, D'Vera 2021. U.S. household growth over last decade was the lowest ever recorded. *Pew Research Center*, October 12, 2021.
<https://www.pewresearch.org/fact-tank/2021/10/12/u-s-household-growth-over-last-decade-was-the-lowest-ever-recorded/> (Letöltés ideje: 2022. 06. 23.)
- How Political Opponents Became Enemies in the US?* 2018. 04. 01.
<https://www.youtube.com/watch?v=GmLwgdTF930> (Letöltés ideje: 2022. 05. 25.)
- How the Tea Party is Splitting the GOP*. 2016. 01. 21. <https://www.youtube.com/watch?v=LRS8M0b0Z7E>
 (Letöltés ideje: 2022. 05. 23.)
- Is America More Divided Than Ever?* 2016. 12. 01.
https://www.youtube.com/watch?v=JRa5l_LQ32s&ab_channel=TheGoodStuff
 (Letöltés ideje: 2022. 05. 24.)
- JFK's New Frontier and LBJ's Great Society*. 2020. 07. 06.
<https://www.youtube.com/watch?v=Qz8p3314UKML> (Letöltés ideje: 2022. 05. 15.)
- Kirkpatrick, Jane J. 1993. *Defining a Conservative Foreign Policy*. Washington, D.C.: The Heritage Lectures.
http://thf_media.s3.amazonaws.com/1993/pdf/h458.pdf (Letöltés ideje: 2022. 05 17.)
- Maddox, William S., Lillie, Stuart A. 1984. *Beyond Liberal and Conservative. Reassessing the Political Spectrum*.
 Washington, D.C.: CATO Institute.
- Matloff, Maurice 1986. Allied Strategy in Europe, 1939–1945.
 In Paret, Peter (szerk.): *Makers of Modern Strategy*. Princeton: Princeton University Press. 680–682.
- Neustadt, Richard E. 1980. *Presidential Power. The Politics of Leadership From FDR to Carter*.
 New York: Macmillan Publishing Company.
- Noam Chomsky on Tea Party Movement, 2014. 10. 31. <https://www.youtube.com/watch?v=DwTht2L4jA>
 (Letöltés ideje: 2022. 05. 25.)
- Pew Research Center (2015). *1960-census*. <https://www.pewresearch.org/1960-census/>
 (Letöltés ideje: 2022. 06. 23.)
- Piketty, Thomas 2015. *A tőke a 21. században*. Budapest: Kossuth.

- Presidents of the United States*, September 4, 2022.
<https://www.britannica.com/place/United-States/Presodents-of-the-United-States>
(Letöltés ideje: 2022. 04. 15)
- Rise of the Conservative Movement from Buckley to Goldwater*, 2021. 10. 01.
<https://www.youtube.com/watch?v=aK7v49eAmF8> (Letöltés ideje: 2022. 05. 13.)
- The 1948 Election Explained*, 2015. 11. 08. <https://www.youtube.com/watch?v=LW2ae0Fznwg>
(Letöltés ideje: 2022. 05. 06.)
- The 1952 Election Explained*, 2015. 11. 13.
https://www.youtube.com/watch?v=kCPJi2Mcgcl&ab_channel=HipHughes
(Letöltés ideje: 2022. 05. 07.)
- The American Presidential Election of 1932*, 2016. 08. 08. <https://www.youtube.com/watch?v=Tgleqx4rjpc>
(Letöltés ideje: 2022. 04. 14.)
- The American Presidential Election of 1932*, 2016. 08. 08.
https://www.youtube.com/watch?v=Tgleqx4rjpc&t=14s&ab_channel=Mr.Beat
(Letöltés ideje: 2022. 09. 05.)
- The American Presidential Election of 1952*, 2016. 09. 07. <https://www.youtube.com/watch?v=ubOqu1QJRU4>
(Letöltés ideje: 2022. 05. 07.)
- The American Presidential Election of 1976*, 2016. 09. 16.
https://www.youtube.com/watch?v=4cvSBGJkfRo&ab_channel=Mr.Beat
(Letöltés ideje: 2022. 05. 16.)
- The Election of 1932 Explained*, 2014. 10. 21. <https://www.youtube.com/watch?v=22I1DJBELJ4>
(Letöltés ideje: 2022. 04. 25.)
- The Election of 1936 Explained*, 2015. 11. 02. <https://www.youtube.com/watch?v=5ePMp1H-DXI>
(Letöltés: 2022. 05. 02.)
- The Election of 1940 Explained*, 2015. 11. 04. <https://www.youtube.com/watch?v=hToRmSYRXQM>
(Letöltés ideje: 2022. 05. 02.)
- The Great Society Explained: US History Review*, 2011. 05. 19.
https://www.youtube.com/watch?v=21S_2jyvvtc (Letöltés ideje: 2022. 05. 015.)
- The New Deal Coalition – Coalition of Interest Groups and Voting Blocks Supported Democratic Candidates in 1932 Through 1960s.* (Korábban létezett, már nem elérhető:
<https://www.youtube.com/watch?v=mljCQE1zm6g> [Letöltés ideje: 2022. 01. 22.]
- The New Deal Realignment*. 2010. 11. 16.
https://www.youtube.com/watch?v=ijA5TDdIIk&ab_channel=DSLTVotingAmerica
(Letöltés ideje: 2022. 04. 23.)
- The New Deal: Crash Course US History 34*, 2013. 10. 18. <https://www.youtube.com/watch?v=6bMq9Ek6jnA>
(Letöltés ideje: 2022. 04. 22.)
- US Presidents and Congress* (s. d.).
<https://australianpolitics.com/usa/president/list-of-presidents-of-the-united-states>
(Letöltés ideje: 2022. 05. 23.)
- Why did the American Political Parties Switch?* 2022. 03. 04.
<https://www.youtube.com/watch?v=OvcYjG0SqII> (Letöltés ideje: 2022. 04. 25.)
- Why did the Democratic and Republican Parties Switch Platforms*, 2017. 11. 02.
<https://www.youtube.com/watch?v=CVktIq-nN0> (Letöltés ideje: 2022. 04. 25.)
- Why I Left the Republican Party! The Southern Strategy*, 2019. 11. 05.
https://www.youtube.com/watch?v=xgeT0Klkqug&ab_channel=JesseDollemore
(Letöltés ideje: 2022. 05. 20.)
- Why Jimmy Carter may be the most misunderstood president in American history?* 2021. 04. 08.
<https://www.youtube.com/watch?v=N-Zz2Ze5hqU> (Letöltés ideje: 2022. 05. 18.)
- William Jennings Bryan and His Amazing Campaign: The 1896 Election that Changed America*, 2020. 07. 11.
<https://www.youtube.com/watch?v=vwfhqnhNSd0> (Letöltés ideje: 2022. 04. 15.)
- World War Two, Part 2, The Home Front: Crash Course US History 36*, 2013. 11. 01.
<https://www.youtube.com/watch?v=HofnGQwPgqs> (Letöltés ideje: 2022. 04. 27.)